

ΑΓΟΡΑ ΕΝ ΜΟΣΧΑ 16ος ΑΙΩΝ
ΕΡΓΟΝ Α. ΒΑΣΝΕΤΣΟΦ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Δ'

31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1904

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΑΝΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΝΑΟΙ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΙΣΜΑΤΑ

Από τους αυτόπτες και υπηρέτας του Σαρκωθέντος Υιού του Θεού και της Υπεραγίας αυτού Μητρός παραλαβόντες οι διάδοχοι και μαθηταί αυτών έτιμων και έδόξαζον την Θεοτόκον και Άειπάρθενον Μαρίαν, ως προστασίαν και σκέπη των Χριστιανών, και ιδιαίτεραν εύλαβειαν εκάστοτε απέδιδον προς την Θεομήτορα, την μεσίτριαν και καταφυγήν των άμαρτωλών. Η δε Ιδιάζουσα αυτή τιμή, ή δικαίως άπνευμηθείσα ύπερ άπαντας τους άγιους προς την άκηρατον του Θεού Μητέρα, την προεκληθεισαν εκ πασών των γενεών, την ύψηλοτέραν των Χερουβιμ και ένδοξοτέραν των Σεραφίμ, την τόσοσν τιμηθείσαν ύπό του Υιού αυτής και Θεού, δια των αίωνων διέβη εις πάσας τας Έκκλησίας των ορθοδόξων, ζωντανή και άκμαία πάντοτε, και άενάως λαμπρομένη δια των άπειρων παρ' αυτής τελουμένων θανατατων, των όποιων πλήρης εινε άπας ο ορθόδοξος κόσμος, έφθασε μέχρι ήμών ζωντανή πάντοτε και πανέκλαμπρος και θα έξακολουθήση καταναλάουσα τα πέρατα της ευσεβείας μέχρι της συντελείας των αίωνων, δε κατά την τελευταίαν Κρίσιν, αυτή ή μήτηρ του Έλέους και της Εδσπλαγγνίας θα τείνη έκείσους χείρας προς τον Υιόν της και Κριτήν ύπερ της σωτηρίας των όμολογησάντων αυτήν άληθή Θεοτόκον και Άειπάρθενον και εδσεβώς βιωσάντων.

Την εύλαβειάν των ταύτην την άνυπέροβλητον θέλοντες να εκδηλώσωσι έμπράγματον οι πρώτοι χριστιανοί, άμέσως, μετά την θείαν αυτής Μετάστασιν, ήρχισαν να ζωγραφίζωσιν αυτήν επί εικώνων, ως Πάναγνον Μητέρα, βαστάζουσαν έν άγκάλαις τον Κύριον και να οικοδομώσι ναούς εις τιμήν αυτής και δόξαν. Η παραδοσις ήμωσ την εικονογράφεισιν της Θεοτόκον αναβιβάζει εις πολύ άκόμη άρχαιοτέρους χρόνους, εις χρόνους, κατά τους όποιους έξη άκόμη ή Παναγία.

Γνωστή και ιστορική κατέστη πλέον ή παραδοσις, ή έπιφημίζουσα ως πρώτον εικονογράφον της Θεοτόκον τον Άπόστολον Λουκάν, όστις και μόνος εκ των Έδαγγελιστών περιέγραψε τον κοσμοσωτήριον Έδαγγελισμόν αυτής. Ο θειος Λουκάς, λέγεται ότι γράψας της πρώτας εικόνας της Θεοτόκον, παρουσίασε ταύτας προς αυτήν, προς εύλογίαν, ή δε Παναγία θελχθείσα εκ της ωραιότητος και άκριβείας αυτών ηύλόγησεν αυτάς και ειπεν: «Η χάρις του έξ έμου τεχθέντος Υιού του Θεού έσται μετ' αυτών πάντοτε...»

**

Άλλά και ναόν προς την Θεοτόκον πρώτοι ήγειραν οι Άπόστολοι Πέτρος και Ιωάννης.

Την τρυφεράν περι τούτου παραδοσιν ούτω χαριέστατα διηγείται ο πεζογράφος Δαμασκηνός έν τῷ λόγω του «εις την Κυριακήν της

**

Ο ΠΥΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΣΚΡΑΙΟΥ

[ΛΙΓΟΙ ΣΤΙΧΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΚΙ ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΛΟΣ]

... Hos tibi dant calamos, en accibe, Musae,
Aseraeoquos ante seni, quibus ille solebat
Cantando rigilas deducere montibus ornos.
Virgilli Ecloga VI (61-71)

Τυφλός τοῦ Ὀλύμπου ραψώδης ὁ θεῖος Μελισσηγένης
 ὄνητος, ἀτάραχα, ἤρωες, θεοὺς ὑμνολογᾷ·
 Ἀπὸ μὰ βροῦση ἀνήσυχη, τραγούδι μου ἐσὺ, βγαίνεις,
 Κ' ἢ λάβα πάντοτε εἰς ἐσὺ κ' ἢ φουσκοθαλασσιά.
 Ἄκου ὁ Ἀσκραῖος εἰμ' ἐγὼ, δὲν εἰμ' ἐγὼ ὁ τεχνίτης
 τῶν ἡσυχῶν χρυσόειρων, τῶν ἰλαρῶν σκοπῶν
 τῆς μάσης γῆς ποῦ τὴν πατῶ με σέρνει ἐμὲ ὁ μαγνήτης,
 Ὁ νοῦς μου πάει μετὰ τὰ φτερά τῶν ἀνασιενοσμῶν.
 Ραχοῦλες, εἶμαι ὁ πιστικὸς τῆς ἡμερῆς ἀρνάδας,
 Ὀργῶνω, σπέρνω, ἰδροκοπῶ, τοῦ κάμπου δουλευτής,
 Καὶ λούζω τὸ τραγούδι μου στής δροσοπρασινάδας
 τὰ δάκρυα, καὶ στὰ δάκρυα τῆς δύσκολης ζωῆς.
 Ἐομάχο εἶσαι, τραγούδι μου, τάλετρι εἶν' ἢ χαρὰ μου,
 τὰ κύματά τους ταίριασαν τὰ στάχια καὶ οἱ ρυθμοί,
 Ρηγιάδων ξεφαντώματα δὲν ξέρον τῶνομά μου,
 τὸ ξέο ἢ μοναξιά, τὸ φῶς καὶ ἢ νύχτα, καὶ ἢ ψυχῆ.
 Καματερά, τὸ ξέρετε, σπρωγμέν' ἀπ' τῆ βουκέντρα,
 Μιά λάμψη ἀξήγητη φωτᾶει τὰ βύθη σας θαμπά,
 τὸ διαλαλοῦν οἱ γέρανοι, καὶ τὰ μεγάλα δέντρα
 τὰκούσαν καὶ περπάτησαν κ' ἤρθανε πὺδ σιμά.
 Στὸ χῶμα τὸ πρωτόγονο τῆς γύμνιας τὰ τοσκάλια
 Μέο σιῶν πατέρων μου σθολιαζαν τίς ἀχαρὲς ζωῆς·
 Σκληρά εἶταν τὰπαλόπνοα αἰολικά ἀπρογιάλια,
 Ναῦτες Κυμαῖοι μᾶς σπρώξανε πρὸς θάλασσοις πλατειῆς.
 Ναῦτες Κυμαῖοι μᾶς οἶξανε σ' ἀγνώριστα λιμάνια,
 Λαλοῦσε ὁ ζίζικας, ἀνθοῦσε ἢ ἀγριαγκαθιά·
 Κ' ἤρθες νὰ βρῆς ἀνάπαψη, τρικυμισμένη ὄρφανία,
 Σὲ καλοκαίρια ἀγέλαστα καὶ σ' ἀγρια χειμαδιά.
 Ἄσκρα! στῆ ρίζα τοῦ ἱεροῦ βουνοῦ μαυρολογοῦσες,
 Πῆρ' ἀπὸ σένα τὴν τραχεῖαν ἀστόλιστη φωνή,
 Ἐμὲ δὲ μετὰ βυζάξανε στὸν Ἐλικῶνα οἱ Μοῦσες,
 Ἐμὲ μετὰ πικρανάθρυσαν οἱ φτώχεις καὶ οἱ καημοί.

Ὅμως μὰ μέρα ποῦ ὄνειρα βοσκολογοῦσα μαῦρα
 Στὸ ἔρμο λαγγάδι τὸ κρυφό, κ' ἔβροσκα τᾶσπρα ἀρνιά,
 Νά! τριόβαθης κ' ἀπίστευτης πλάσης μπροστά μου ἀνάβρα,
 Οἱ Ἐλικωνόζωες ἀδερφές, οἱ θέαινες, κ' οἱ ἐννιά.
 Κ' εἶτανε γέρω δλο νερά, ποτάμια, καταρράχτες,
 Λίμνες, βρουσοῦλες, ρεματιές, πηγές, νεροσυρμές,
 Κελαϊδισιάδες ἡσυχὸι καὶ βροντερόηχοι κρᾶχτες,
 Ὑπνοὶ νερῶν ἀξέπνητοι καὶ δρόμοι καὶ φανές.
 Νερά εἶταν ξεφαντώματα, νερά εἶταν πανηγύρια,
 Κι ἀπὸ νερόχαρα χλωρὰ κρυψῶνες καὶ σκεπές,
 Καὶ γέροματα σὲ ἀμάλαγα κρουσταλλοπαραθύρια,
 Κι ἀνοίγματα σὲ ὀλόβαθες πρωτόβλεφτες θωριές.
 Νεράιδες! καὶ κορμὶ καὶ νοῦ τοὺς τὰκαμαν τὰ κρῶα
 Καθάρια ἠλιόλουστα νερά, κ' εἶνα εἶτανε μ' αὐτά,
 Καὶ τὰ νερά πολύφωνη χυμένη συνοδεία
 τῶν ἡχῶν ποῦ ἀναβρούζανε τὰ στόματα τὰ ἐννιά.
 Κ' ἢ πρώτη εἶχε τῆ σάλπιγγα, κ' ἢ δεύτερη τῆ λύρα,
 Κ' ἢ τρίτη κισσοστέφανη, καὶ ἢ τέταρτη γυμνή,
 Κ' εἶχε ἢ πέμπτη φόρεμα τοῦ ἡλιου τὴν πορφύρα,
 Καὶ κείνη — ὦ ἀλησμόνητες! — φοροῦσε τὴν ἀγῆ.
 Κ' ἢ ἕβδομη ἔφερε τὸ φῶς ὄλων τῶν ἀστρων, κ' ἢ ἄλλη
 Ὀλων τῶν κόσμων ἔσφιγγε στὰ χέρια τοὺς καρπούς.
 Κ' Ἐσὺ δὲν εἶχες τίποτε, κ' εἶσουν ἢ πὺδ μεγάλη.
 Ἀνιχτυποῦσε ἀπάνω σου κάποιος ὑπέρθος νοῦς!

Βασανισμένη, ταπεινέ, καὶ λυτρωμένη καὶ ἴσε!
 Σὲ ξέρω, εἶναι τὸ στόμα σου τῆς ἀρμονίας κρουσιά,
 ὄνητέ, ἂν δὲν ἔγινες θεός, ἀνθρωπος πὰ δὲν εἶσαι,
 Γιατὶ νοεῖς τὰθάνατα καὶ ζῆς μαζί μ' αὐτά.
 Μόλις ἀπάνω σου ἔρριξα τῆ ματωτῆ ματιὰ μου,
 Καθὼς ξαναῦψόθηκα στὸν ἥλιο ἀπ' τοὺς βυθούς,
 Εἶπα: «Ἀπ' τὰ σπλάχνα μου εἶν' αὐτὸς κ' ἀπ' τὴν κληρονομιά
 [μου!]

Καὶ σ' εἶδα ἐκεῖ στὴν Καλλιρρόη μετὰ τοὺς ἐννιά κρουνοὺς.
 Σὲ μᾶς ἐλιάς μοναχικῆς τὸν ἴσκιω μελετοῦσες
 Τῆ μοῖρα, τῶνειρο, τὰρχαῖα, τὰ νέα, τῆ ζωῆ,
 Κ' οἱ ἐννιά κρουνοὶ σὰν τίς ἐννιά τίς ἀηδονολαλοῦσες
 Μέσα σου ξόπναγαν κ' ἀπὸ μὰ σκέψη μουσική.
 Καμπάνες προῦνιζινες θρησκεία βραυτολαλοῦσαν ἔξην,
 Τὰρχαῖα ρημάδια σάπαιναν καταφρονετικά.

Τόρχαϊα, τὰ κέα, μάρμαρα, δέντρα, δ,τι ἔφυγε, δ,τι μένει,
Γινεόνον ἓνα ταίριασμα μέσα σὲ μιὰ ἀγκαλιά.

Κ' ἤρθα δ' ἐσένα ἀκάλεστος· καὶ τὴ βαρεὴ τὴ λύρα
Στὰ χέρια σου ἐμπιστεύομαι, τῶν ὅλων θησανρό.

Κι ἀπὸ τοῦ ἄσοφου σοφοῦ τὰ καταφρόνια πῆρα
Καὶ μέτωσα τὴ γλῶσσα σου, καὶ τὴ μιλῶ κ' ἐγώ.

Γιατὶ μ' ἀρέσῃ ἡ γλῶσσα σου, γιατί μ' ἀρέσει ἐμένα
Σὰν κάποια ἀργὰ ἀνεβιάσματα σὲ κάποια δοθὰ βουναῖ
Μέσα της πέλαγα ἀψαχτα. Στὰ δάση τὰ παρθένα
Φωλιάζονν δλα τᾶπιαστα καὶ τᾶγρια τὰ πουλιά.

Γιατὶ μ' ἀρέσῃ ἡ γλῶσσα σου τὰ λόγια της εὐφραίνονν
Τῶν ἀηδονιῶν τὰ ὄνειρατα καὶ τῶν περιστοιχιῶν,
Καὶ τοὺς ἀλαφροτόκωτους μαγεύονν, καὶ πηγαίνονν
Με τοὺς Πηγᾶσους τῶν ἡρώων καὶ τῶν τραγουδιστῶν.

Καὶ τὰ νεράκια τᾶβαθα, γλυκόνηχα, κρόα, καδάρια,
Γιὰ νὰ τὰ πιῆς, τὰ ἡλιόλαμπα, καὶ τὰ ποισιτικά,
Πῆραν κι ἀπὶ ἄλλες ρεματιές κι ἀπὶ ἄλλα κεφαλάρια
Κι ἀλλάξανε καὶ πλάτυναν καὶ θόλωσαν καὶ πιά

Σὲ καταβόθρες χάνηκαν κι ἀνήλιαγα κατώγια,
Καὶ τώρα ἄλλοῦ ὄλοφούσκωτος φανῆκαν ποταμός
Καὶ τὰ τραγούδια μου τᾶπλά καὶ τὰ λιὰ μου λόγια
Φωτιά στὰ Τάρταρα ἤθρανε καὶ στὰ Ἡλύσια φῶς.

Κ' ἤρθαν, καὶ ξανακούστε τα, βαδιά, ἐπικῶ, μεγάλα,
Τοῦ κάτου κόσμου τᾶγγιξαν οἱ κύκλοι οἱ μυστικοί,
Δόγος τὸ τραῦλισμα ἔγινε καὶ νερομάνα ἢ στάλα
Νὰ καὶ ἡ ψυχὴ μου, πάρτηνε σιὸ νέο κορμί σου, Ἐσὺ!

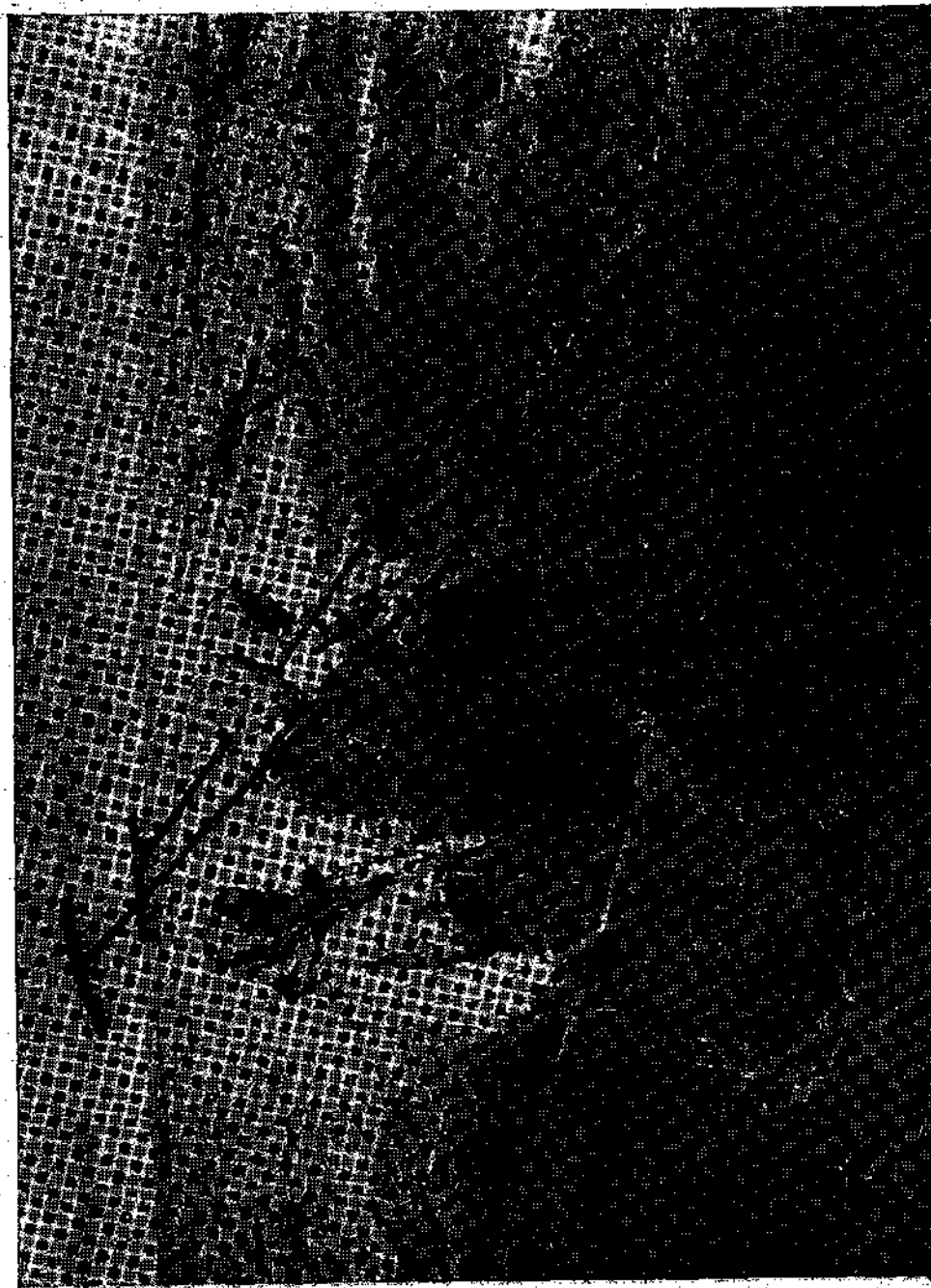
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΟΣ

Ἀπὸ τὰ ξεχασμένα τοῦ πολέμου.

Ὡ ἀχαρη καὶ ἀλησιμόνητη μελαγχολία τῆς ἀνα-
καυῆς, μὲ τῆς βροχερῆς ἡμέρες, τῆς βου-
βῆς καὶ σκοτεινῆς ἡμέρες, ποῦ ἡ ντροπὴ μᾶς
εἶχε διώξει στὰ βουναῖ τῆς Ἀλαμάνας! Ὁ οὐρα-
νὸς βροντοῦσε τακτικά, σὰν νὰ μᾶς καταριῶ-
ταν, καὶ γυρῆζαμε, σκορπισμένοι στὰ κουρνά-
ρια, μὲ τὰ παραλυμένα χέρια, μὲ τὰ σκυμμένα
κεφάλια, μουρμουρίζοντας τραγούδια ποῦ εἶχαν
μέσα «χάρο», «μαύρη καρδιά», «πεθαμένη ἀγά-

πη», «ξενητεία». Ὁρες ἐρημιᾶς καὶ σιωπῆς,
σὰν τῆς ὥρες ποῦ ἀκολουθοῦνε μιὰ κηδεῖα!..
Ἔτσι καθόμαστε, δύο τρεῖς στρατιῶται,
δίχως νὰ μιλοῦμε ἀκουμπισμένοι στὰ ξεδον-
τιασμένα κάγκελα τοῦ μικροῦ σάπιου μπαλκο-
νιοῦ, στὸ μοναστήρι τῆς Δαμάστιας, ἀπάνω
στὸ βουνό, ὅπου ἦτον ἡ ἔδρα τοῦ μηχανικοῦ,
τὴν ἐποχὴ τῆς τελευταίας καὶ τῆς ματαίας μας
ἀμύνης. Ἡ βουβαμάρα ποῦ σκέπαζε τὸν κάμπο

του Σπερχειού ανέβαινε ίσα με την κορυφήν εκείνην κι' απλώνετο στο σύνδετρο βουνό. Έμαύριζαν ή έλατοφυτεμένη Οίτη από πάνω μας, πλακωμένη από τη συννεφιά που ερχόταν να μās πνίξη· αντίκρου άσπριζ' ή Λαμία σαν πελώρια φωλιά, στην ποδιά της Όθρυος, και κάτω - κάτω εξαλάζωνε μια κόχη του Μαλιακού με τα τρία θωρηκτά που έστέκοντο συλλογισμένα.

Πώς καταφεύγουν τα πουλιά ψηλά και μακριά σε κάποιο ασφαλισμένο άστυλο, για να σωθούν απ' τη φουρτούνα και κάθονται άμλητα και ζαρωμένα, έτσι στεκόμαστε σε κείνη την κορυφή κι' αφήσαμε τα μάτια μας να τριγυρίζουν πίσω από την πόλι και πίσω απ' το βουνό που το είχε ο έχθρος.

Καμμιά εργασία, καμμιά κίνησι από μέσα, από τα γραφεία, από την αύλή. Ο Διοικητής με το νυκτικό του θα κάπνιζε την πίπα του στον μεγάλο εξώστη της προσόψεως που τον έσκάπαζ' ή μουγγιά με το σημαντικό το κρεμασμένο από τον κορμό της, ο άνθυπασπιστής θα είχε κατεβή με άδεια στους λόχους να πih κανένα ούζο με τους φίλους του έπιλοχίας και τους σιτιστάς, οι γραφείς θα είχαν βγή γι' άγριογούρουνο, ο ύπρητής του γραφείου, ο ίπποκόμος του διοικητού. ή φρουρά, θα ήταν ξαπλωμένοι στης πλακές της αύλης απ' έξω από την έκκλησιαν και θα έβωμολογοῦσαν. Κάπου κάπου θ' άκουγότανε ο κρότος του άλόγου που κτυπούσε το πόδι του στο χώμα του κελλιού, που το είχαν κάνει σταύλο. Ύστερα από τους ξαπλωμένους της αύλης, ερχόνταν εως τον μικρόν εξώστην ή τεμπέλικη μουρμούρα του ίπποκόμου Δαλαβάγγα - του μανάβη — που έλεγε άργά το τακτικό θρηνητικό τραγούδι:

*Βαρύτερ' απ' τα σίδερα
Είναι τα μαύρα ρούχα
Γιατί τα φόρεσα κι' εγώ
Γιά μίαν άγάπη πούχα.*

Ένας φυλακισμένος στο διπλανό κελλί, είχε βγάλει το κεφάλι του, εν' άχτένιστο κεφάλι με μεγάλα μαλλιά και γένεια, από την τούπα που είχε για παράθυρο και του κάναμε του κακομοίρη συντροφιά. Η άδικία της στραβής συμφροάς, που όλοι της εφταιγαν, τον είχε κλείσει εκεί μέσα διπλοφυλακισμένο — γιατί κι' έμεις σε έξορία και σε φυλακή κοθόμαστε — και δεν είχε το δικαίωμα να συγκοινωνή από τη θύρα. Και από το μικρό παραθυράκι άπλωνε το χέρι του και έδέχετο την κουραμάνα, το σέ-

πασμα της καρβάνας του με της έλης και το παγούρι με το κρύο νερό, το άθάνατο νερό της Δαμάστας.

Περνούσε ή ώρα σαν να μην περνούσε. Ήταν άρχή του Ίουνίου. Η βροχή είχε περάσει και είχε λούσει τους πλατάνους, τους γράβους, της άγριοκουμαριές και το καλογερικό άμπέλι που ήταν από κάτω μας, κι' έγυάλιζε ή φρέσκη πρασινάδα στο μόλυβένιο ήλιόβασιλεμα.

Άκούγαμε άπρόσεκτα την ήσυχη φλυαρία του σκοπού, ενός παιδιού αγαθωτάτου, ενός νοχελούς και άργομίλητου χωριατοπαίδου της Πελοποννήσου, όπως είναι όλοι οι άφεντάνθρωποι οι καταγόμενοι από ευφόρους τόπους. Μās έλεγε για το χωριό του, που βγάξει την πειό χοντρή σταφίδα, για τη μάνα του που ήτανε γρηά, για τα χωράφια του που είχανε μείνει άκαλλιέργητα και κείνη τη χρονιά θ' άγόραζαν το στάρι... έπειτα, γλυστρώνοντας από κουβέντα σε κουβέντα, μās έλεγε για το Βελεστίνο που πολέμησε κρυμμένος μέσ' στα στάρια, για κείνον τον άξιωματικό που γύριζε και φώναζε « τ' άλογό μου! που είναι τ' άλογό μου! », για την πείνα, για τη φευγάλα για όλες της κακομοιριές που έτραβήξαμε.

Όταν ερχόταν ή κουβέντα γι' αυτά, ή άδιαφορία έφευγε, ή τεμπελιά έπεφτε, σαν να την έχτυπούσε βούρδουλας, και όλοι έλάμβαναν το λόγο, και καθένας έλεγε το δικό του το παράπονο, για τον δεινα άξιωματικό, για το τάδε λάθος, για τούτη και για κείνη την άτυχία που ήρθε άδικα, εν' ό δέν έπρεπε να έρθη.

Έπειτα ο σκοπός ξανάρχιζε της δικής του κουβέντες. Από καιρόν εις καιρόν διέκοπτε την άμιλία του και κίτταζε από μέσα να μην ερχεται ο άνθυπασπιστής ή ο έπιλοχίας δεσμοφύλαξ και τον ιδη που είχε αφήσει το όπλο του σε μια γωνιά, κι' έμιλούσε· αλλά τα βήματα απομακρύνοντο από το χαγιάτι, το πάτωμα έπανε να τρανάζεται και κανένας δεν εφαινετο.

Ένας - ένας έβαρύνταν κι' έφευγε. Έβράδυαζε κι' όλας. Ο σκοπός στεόταν όλίγο να ένθυμηθή, κι' ή νίκη που μās έτριγύριζε στην κορυφήν εκείνην την παντέρημην, έγίνετο βαρεια, σαν μολυβένια.

— Στόν τόπι μας, λέει εξαφνα, εν' ένα μοναστήρι, το Μέγα Σπήλαιο, αν τώχερ' άκουστά.

— Ναί, το ξερω άπαντά ο φυλακισμένος.

— Είσαι παγεμένος;

— Όχι, άκουστά τώχω.

— Το λοιπόν, αυτό το μοναστήρι, « ήταν ένας Λουκάς, Άγιος, και είχε κανωμένα τρία εικονίσματα: το ένα το πήγε στην Πόλη, το άλλο στη Ρουσία και τ' άλλο δέν ξερανε που ήτανε. Μια κοπέλλα βόσκαε τα γίδια της σ' εκείνες τες μεριές. Ένα γίδι τόβλεπε ταχτικά και πάαινε σ' ένα μέρος που ήτανε χορτάρια, έπινε νερό και ξεναρχότανε.

« Μια μέρα το πήρ' από κοντά και βρέθηκε σε μια σπηλειά μεγάλη, και μέσα σ' αυτή τη σπηλειά ειδη το εικόνισμα της Παναίας. Το κορίτσι εκανε το σταυρό του κι' έπροσκύνησε. Άκουει τότενες μια φωνή να βγαίνει από τη σπηλειά και να της λέη: « Να βάλετε φωτιά δλόγυρα σ' αυτό το δάσος και να κάψετε το θηρίο που εν' εδώ, γιατί θα φάη τον κόσμο ». Οι χωριάτες βάλανε πράγματι φωτιά και κάψανε το δάσος και την άλλ' ήμέρα βρήκανε το θηρίο καύμένο.

Ένας από τους στρατιώτες ρώτησε:

— Τι θηρίο ήταν αυτό;

« Ήταν ένας δράκοντας: ένα φείδι από δώ και που να σου πώ... νά, ίσα μ' εκείνη την άγριοκουμαριά κεί κάτω. Τα κόκαλά του τάχουνε κάνει στάφες κι' έχουνε βαλμέν' άπάνου δυό βαρέλια: το ένα χωράει δώδεκα χιλιάδες και τ' άλλο δεκάξη χιλιάδες όκάδες κρασί. Εκεί το λοιπόν εφτειάζανε ύστερα το μοναστήρι. »

Ένύχτωνε, τα χωριά δέν διακρίνοντο πια καλά καλά, κάτω στον κάμπο, τα κατακαυμένα χωριάδκια, με τες μελαψές καλύβες τες πλεγμένες από λυγαριές και πικροδάφνες: το Μοσχοχώρι, το Μουσταφάμπεη, το Κόμμα, το Ίμιρμπεη, όλα ξερημα και σκοτεινά· κανένα φως, καμμιά ψυχή: τα είχε ρημάξει ο πανικός που έχύθηκε από το βουνό και σάρωσε τον στρατό στην Άλαμάνα. Έρχότανε τώρα μια μακρυνή βουή απ' το ποτάμι που κατέβαινε και κυλούσε, ανάμεσα στον κάμπο τον άνθισμένο από πικροδάφνες. Και θυμόμαστε πως το είχαμε περάσει, το θυμωμένο ποτάμι, ένα μήνα πριν — την άλλ' ήμέρα της συμφροάς — δλόκληρ' ή ταξιαρχία, άλλη με τα πόδια χωμένοι ως τη μέση από θολό νερό, κι' άλλοι καβάλλα στή ράχη του Σμουναλου ψαρῶ, για μια δεκάρα.

Ο δρόμος της Λαμίας, ο μεγάλος και όλόσος, που χωρίζει τον κάμπο μέσ στη μέση, άσπριζε άκόμη πειό πολύ, στο σκοτεινό σουρούπωμα. Άπ' άντικρυ ή Όθρυς έμαυρίζ

δλοένα, και στην Ταράτσα, από πάνω από την πόλη, άσπριζαν εδώ και εκεί τα τούρκικα τσαντήρια σαν δόντια σουβλερά, που παραμυεύουν το κυνήγι.

Ο Πελοποννήσιος δέν έμιλούσε πια: μείναμε κάμποση ως' άκόμη συλλογισμένοι, κίτταζοντες προς το έχθρικό στρατόπεδο, όπου άρχιζαν μια - μία να προβάλλουν ή φωτιές.

Έξαφνα, στην μεγάλην σιωπήν, άκούμε ψαλμωδιαν. Έρχότανε μουγγά, από μακριά, πέρ' από το δάσος των άγριοβαλανιδιών. Γυρίζουμε και βλέπουμε να προβάλλη από τα δέντρα σε μια ράχη φαλακρή, ένας παπῶς άσπροντυμένος, και ν' ανεβαινή τον άνήφορον άκουμπώντας σ' ένα μακρῶν ραβδί. Κι' έμουρμούριζε την ψαλμωδιαν. Έπειτα προβάλλουν από πίσω του δυό τρεις φτωχοί άνθρωποι, οι όποιοι ακολουθοῦσαν τον παπῶ κουβαλώντας κάτι τι.

Έκαταλάβαμε πως ήτανε κηδεία.

Η μικρή συνοδεία έπέρασ' από μέσ' απ' τη φαλακρά του βουνού και πάλι έχώθηκε στο δάσος. Έρχόταν από κάτω από τον κάμπο, από της καλύβες των τσοπάνηδων, κι' ανέβαινε στην έκκλησία. Κάμποσην ώρα ούτε άκούγαμε ούτε βλέπαμε πια τίποτε. Έπειτα κτυπῶ το σημαντικό άργά, λυπητερά, δυό τρεις φορές, και σε λίγο ή ψαλμωδία των νεκρών, κομμένη από το λαχάνιασμα του γέρον καλογήρου του μοναστηριού, άκούγεται καθαρά μέσα στην αύλή και κατόπιν μέσα στην έκκλησιαν.

Εν' ό ψελνόταν ή ακολουθία του θανάτου, ειδη τον άναγνώστην με τα τουσλούκια και με τον λιγωμένο καλογερικόν σκούφον να έρθη και ν' άρχιση να σκάβη ένα λάκκον μέσα στο μικρό άμπέλι, από κάτω από τον εξώστην. Με πέντ' έξη ξυναριές έσκάφθηκε το μαλακό και κόκκινο άμπελόχωμα, και άνοιχτην' ένας λάκκος μικρός, σαν να ήθελαν να φυτέψουν κάποιο κλήμα.

Σε λίγο αρχίζει πάλι ή ψαλμωδία και ο παπῶς ερχεται κρατώντος ένα λιανό κεράκι, προς τον λάκκον. Από πίσω του ακολουθοῦσαν δυό τσοπάνηδες άνδρας και γυναίκα: ο άνδρας έβασταῦσε, άπάνου σε δυό ξύλα στρωμένα με χλωρά κλαδιά, το λείψανο ενός μικρού παιδιού, πέντ' έξη χρόνων, τυλιγμένο μ' ένα χοράμι, από κάτω απ' το όποιον εβγαίν' ένα μελανιασμένο προσωπάκι. Οι τσοπάνηδες απόθεσαν κατά γης το πεθαμένο τους παιδί, και στάθηκαν άδιάφοροι, σαν νάφησαν κανένα βάρος, εως ότου να τελειώση ο παπῶς το διάβασμα.

Ούτε κόσμος, ούτε φωνές, ούτε κλάματα, σ' αυτόν τον μικρό θάνατο της βρημιάς ήταν ένα τυποτένιο πράμα, ένα παιδάκι πεθαμένο ανάμεσα σ' ένα βουνά, σ' εκείνα τα μεγάλα δένδρα, σ' εκείνα τα μεγάλα πλάσματα, που εξακολουθούσαν αναισθητά την αλιανία ζωή τους.

Δύο τρεις ακόμη στρατιώται ήλθαν να ιδούν απ' τον εξώστην.

— Θα ήν' αυτό που κήκε, είπε ένας

— Κήκε; Πώς;

— Νά, ψές τὸ βράδυ, κοντὰ σὲ λόχο μας, ἦτανε μιὰ καλύβα κι' εἶχανε μπῆ νὰ ξεφυτῆσουνε κάτι τροπαναρέοι ἀπ' αὐτοὺς τοὺς... πρόσφυγες. Ἦτανε πατέρας, μάνα καὶ δυὸ μικρὰ παιδιὰ, κι' ἐρχόντουσαν ἀπὸ πέρα, ἀπὸ τὰ κορφοβούνια, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τοὺς ἀντάρτες. Τὴ νύχτα ἀνάψανε κλαριά ἀπ' ὄξω ἀπ' τὴν καλύβα γιὰ νὰ ψήσουνε φαί, κι' ὕστερ' ἀποκοιμηθῆκανε βαρειά, καθὼς ἦταν κουρασμένοι ἀπὸ τὸν δρόμο. Κεῖ ποὺ κοιμόντουσαν, πιάνει

Η ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ ΤΟΥ Κ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ο κ. Ξενοπούλος ἐν προηγουμένῳ τεύχει τῶν «Παναθηναίων» (ἀνωτέρω σελ. 198 ἔξ.) κρίνων τὴν ἀρτίως ὑπ' ἐμοῦ ἐκδεδομένην πραγματείαν περὶ τοῦ ἀληθοῦς χαρακτήρος τοῦ λεγομένου γλωσσικοῦ ζητήματος ἐπήνεσε μὲν ἀρετὰς τινὰς τοῦ βιβλίου, ἀλλ' ἀπ' ἑτέρον ἰσχυρίσθη ὅτι «ὁ ἀληθὴς χαρακτήρ ὑπάρχει μόνον εἰς τὸν τίτλον» τοῦ βιβλίου τούτου καὶ ἀμίλησε περὶ «γλωσσολογικῆς ἱστορικῆς καὶ φιλολογικῆς σοφιστικῆς» ὡς ὑπαρχούσης ἐν αὐτῷ ὅθεν «καταγγέλλει αὐτὸ εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους ὡς ἐκινδύνον» καὶ ἱκανὸν νὰ παραπλάνησιν τοὺς ἀνιδίους καὶ ἀπροετοιμάστους ἀναγνώστας. Ἐγὼ τὴν γνώμην διὲν οἱ συγγραφεῖς ἐπικρινόμενων βιβλίων, καὶ ἂν ἔτι ἡ ἐπίκρισις δὲν εἴνε ὀρθή, δὲν πρέπει ἀνεὺ ἀνάγκης νὰ προβαίνωσιν εἰς ἀνασκευήν τῶν ἐπιμνήσεων, διότι οὕτω δυσχεραίνουσιν ἢ ματαιοῦσι τὸν ἔλεγχον τῶν ἰδίων γνώμων, οἷσιν ἡδύνατο νὰ εἴνε πολύτιμος οδηγὸς αὐτῶν ἐν τῷ μέλλοντι. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ ἐπίκρισις τοῦ κ. Ξενοπούλου φέρει τὸν χαρακτήρα καταγγελίας, καὶ μάλιστα τῆς δεινότητος ἐξ ὧν δύνανται νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς

φωτιά ἢ καλύβα ἀπὸ τὴν πόρτα καὶ τοὺς περιζῶναι. Πετᾶγονται ἀλαλιασμένοι ἀπὸ τῆς φωνῆς αὐτουνοῦ τοῦ παιδιοῦ, ποῦ εἶχε πιάσει καὶ καιγότανε. Ὁ πατέρας ἄρπαξε τὸ ἄλλο παιδί ὁποῦ ἐκοιμόταν, δίνει δυὸ κλωτσίεσ τὸν τοῖχο τῆς καλύβας καὶ τὸ ρίχνει ὄξω, ἀπὸ τὴν τρύπα ποῦ εἶχ' ἀνοίξει στὰ καλᾶμα. Ἡ μάνα χύθηκε ν' ἄρπᾶξῃ τὸ παιδί ὁποῦ καιγότανε, πιάνει κι' αὐτὴ φωτιά. Πρόφτασ' ὁ τροπάνης κι' ἔσβυσε τὰ ροῦχα τῆς καὶ τράβηξ' ὄξω τὴν γυναῖκα ποῦ βάσταγε τὸ παιδί καρβουνιασμένο.

Ἐγυρίασμεν ὄλοι βουβοὶ πρὸς τὸν μικρὸν τάφον, ἐν τῷ τῷ χῶμα τοῦ ἀμπελιοῦ, τὸ μαλακὸ κι' ἀφράγο, εἶχε πιά σκεπάζει τὸ ἄθωο θῦμα. Ὁ παπᾶς ἐγύρισε στὸ μοναστήρι, οἱ τροπάνηδες τραβῆξαν τὸν κατήφορο, κι' ὁ ἀναγνώστης κρέμασε ἕνα παλῆ φαναράκι τοῦ ἐπιταφίου, θαμπὸ καὶ καπνισμένο, ἀπὸ ἕνα κλῆμα διπλανὸ ποῦ ἔπλωνεν ἕως τὸν τάφον τὴ μιὰ βέργα τοῦ φορτωμένη ἀπὸ φύλλα καταπράσινα κι' ἀπὸ σταφύλια ἀνθισμένα.

Ε. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ

σύγγραμμα ἐπιστημονικόν, ὥστε τούτου ἕνεκα νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἀπολογηθῶ.

Τὴν σοφιστείαν ἀνακαλύπτει ὁ κ. Ξενοπούλος ἰδίως ἐν τῷ ζητήματι τῆς διγλωσσίας, περὶ τῆς ὁποίας λέγει ὅτι «μὰ τὴν ἀληθειαν ἀπορεῖ πῶς ἠμπόρεσεν ἄνθρωπος νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν ὑπαρξίν της χωρὶς φόβον νὰ ἐκληφθῇ ὡς τυφλός, ὡς κωφός ἢ ὡς κακόπιστος». Ἀλλ' ἴσως πολὺ μάλλον δικαιούμαι νὰ ἀπορήσω ἔγώ, πῶς ὁ κ. Ξενοπούλος τοιαύτην μομφὴν ἐκφέρων δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν καὶ δὲν ἀνέφερεν ὅτι ἀμφισβητήσας τὴν περὶ διγλωσσίας θεωρίαν τῶν πολεμίων τῆς καθαρηνούσης οὔτε τὴν ἀδθεντιαν τῆς ἀτομικῆς μου γνώμης προέταξα, οὔτε τοὺς ἀντιφρονούντας ἀπεκάλεσα τυφλοῦς, κωφοῦς ἢ κακοπιστοῦς, οὔτε σοφιστικόν τι τέχνασμα ἐπενόησα, ἀλλὰ μετεχειρίσθην τὸ θετικώτατον καὶ ἀσφαλέστατον ἀπάντων τῶν τεκμηρίων, τουτέστι τὴν στατιστικὴν (σελ. 16 ἔξ.), καὶ μάλιστα στατιστικὴν οὕτω σαφῶς καὶ ἀπλῶς συντάταγμένην καὶ τοσοῦτον παραστατικὴν, ὥστε διὰ τοὺς Ἑλληνας τοῦλάχιστον νὰ μὴ χρειάζεται ἀλλή στατιστικὴ ἔκτε-

νεστέρα. Ἄν ὁ κ. Ξενοπούλος θεωρῇ τὸ ἐξαγόμενον τῆς στατιστικῆς ταύτης ἀκατηλόν, ὄφειλεν ἢ νὰ ἀντιτάξῃ ἄλλην στατιστικὴν πληρεστέραν ἢ νὰ εἴπῃ ἀπλῶς ὅτι ἀμφισβᾶλλει, ὁμολογῶν ὅμως ἐν ταῦτῳ ὅτι δὲν κατέχει οὐδεμίαν ἀπόδειξιν τεκμηριούσαν τὴν ὀρθότητά της ἀμφισβολίας αὐτοῦ· δὲν ἦτο ὅμως ὀρθὸν οὐδὲ δίκαιον νὰ μὴ μνημονεύσῃ μὲν τὴν στατιστικὴν ἐπίσημην, νὰ ἰσχυρισθῇ δὲ ὅτι ἡ διγλωσσία εἶνε ἀποδεδειγμένη, καὶ ὅτι ὁ ἀμφισβητῶν αὐτὴν εἶνε τυφλός, κωφός ἢ κακόπιστος, ἐνῶ αὐτὸς οὐδὲν τεκμήριον προσάγει.

Κατὰ τὴν προειρημένην λοιπὸν στατιστικὴν, ἐκ τῶν 86 λέξεων, ἃς περιέχουσι (πλὴν τῶν κυρίων ὀνομάτων) δύο δημόδιαι ἡμίσηρα θεωρούμενα ὡς πρότυπα τῆς κοινῆς δημόδους ὑπὸ τοῦ Ροῦδου, αἱ 29 εἶνε κοιναὶ ὅχι μόνον πρὸς τὴν καθαρηνούσαν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν πρὸ 1600 ἐτῶν ὀμιλουμένην ἀρχαίαν ἐλληνικὴν, ἔτεροι 30 λέξεις ἔχουσι μόνον ἐπικοινωνοῦσας φθογγολογικὰς ἢ τυπικὰς διαφορὰς, καὶ μόνον 26 εἶνε ὀλοσχερῶς νέαι κατὰ τὴν ῥίζαν ἢ σημαντικῶς ἡλλοιωμένα. Πέντε δὲ ποιημάτια τοῦ Σουρῆ ἐκ 44 στίχων περιέχουσι 67 λέξεις ἀπαρτάλακτους κατὰ τὴν ῥίζαν καὶ τὸν τύπον, περὶον δὲ καὶ κατὰ σημασίαν, ὡς ἦσαν πρὸ 1600 ἐτῶν, ἑτέρας 62 ἔχουσας μόνον ἐπικοινωνοῦσας διαφορὰς καὶ μόνον 31 νέας ἢ σημαντικῶς ἡλλοιωμένας. Δηλαδὴ ἐκ τῆς στατιστικῆς ταύτης ἐξάγεται ὅτι τοῦλάχιστον τὰ δύο τρίτα τοῦ ὕλικου τῆς κοινῆς δημόδους εἶνε κοινὰ πρὸς τὴν καθαρηνούσαν, εὐρισκόμενα ἐν ἀμφοτέραις εἴτε ἀπαρτάλακτα εἴτε ἐπικοινωνοῦσας μόνον διαφέροντα (ὄλον πόλις-πόλι, παιδί-παιδίον, δύο-δυό, κυρία-κυρά κτλ.) καὶ μάλιστα τὸ ἐν τρίτον παρουσιάζει διαφορὰς σημαντικὰς. Ἄν ὁ κ. Ξενοπούλος θέλῃ νὰ ἀποκαλῆ τὴν τοιαύτην γλωσσικὴν κατάστασιν διγλωσσίαν, πρέπει νὰ εὐρη ἀλλὴν λέξιν δι' ἧς νὰ ἀποκαλῆται εἰς τὸ ἐξῆς ἢ διγλωσσία τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων. οἷτινες ὀμιλοῦσι τουρκικὰ καὶ ἐλληνικὰ ἢ βουλγαρικὰ καὶ ἐλληνικὰ, ἢ τῶν Ἑλλετῶν ὅσοι ὀμιλοῦσι γαλλικὰ καὶ γερμανικὰ· διότι μεταξὺ τῆς τουρκικῆς ἢ τῆς βουλγαρικῆς καὶ τῆς ἐλληνικῆς ἢ τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς γερμανικῆς ὑπάρχει βεβαίως πολὺ μεγαλύτερα καὶ σπουδαιότερα διαφορὰ τῆς ὑπαρχούσης μεταξὺ καθαρηνούσης καὶ δημόδους νεοελληνικῆς ὥστε δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γίνεται χρῆσις τῆς αὐτῆς λέξεως διγλωσσία πρὸς δήλωσιν τοσοῦτον δυσαναλόγων διαφορῶν. Μέχρι τοῦδε ἡ λέξις διγλωσσία ἐν τῇ ἐλληνικῇ γλώσσῃ ἐσήμαινε τὸν ὀμιλοῦντα δύο γλώσσας οὐδὲν ἔχου-

σας κοινὸν πρὸς ἀλλήλας, πλὴν τυχόν ἐπεισάκτων τινῶν λέξεων, ὅθεν καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Βερρίκου Στεφάνου ὡς παράδειγμα διγλωσσοῦ ἀνθρώπου ἀναφέρεται ὁ Σκύθης Ἐνάχαρις ὀμιλῶν σκυθικὰ καὶ ἐλληνικὰ, οὐδέποτε δὲ ἔχει λεχθῆ διγλωσσοῦ ἀνθρώπου ὀμιλῶν ἐλληνικὰ καὶ ἐλληνικὰ. Μόλις δὲ πρὸ δεκαπέντε περίου ἐτῶν ἐπὶ διαβολῇ τῆς καθαρηνούσης ἐφευρόν τινες νέαν καταχρηστικὴν σημασίαν τῆς λέξεως διγλωσσία, ἥτις εἶνε ὅλων ἀγνωστος εἰς τὰ ἐλληνικὰ λεξικά, ἐν ταῦτῳ δὲ καὶ ἀτοπος ὡς μὴ παριστώσα τὸ πρᾶγμα, δηλαδὴ ὅτι ἐν τε τῷ λεξικῷ καὶ τῷ τυπικῷ τῆς καθαρηνούσης καὶ τῆς δημόδους ὑπάρχουσι πολὺ περισσότερα ὁμοιότητες παρά διαφορὰ. Καὶ ἂν δὲ ὑποθεθῇ ὅτι ἡ τοιαύτη χρῆσις τῆς λέξεως εἶνε συγγνωστή, ἀφοῦ ἄλλως τε ἔχει λεχθῆ καὶ σκορδαλιὰ χωρὶς σκάρδοι, πάλιν ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶνε ἀτοπώτατον νὰ ἀποκαλῶνται τυφλοὶ κωφοὶ ἢ κακόπιστοι οἱ μεταχειριζόμενοι τὴν γνωστὴν καὶ ἀληθῆ σημασίαν τῆς λέξεως. Ἡ μερικὴ δὲ διαφορὰ δύο γλωσσικῶν ἰδιωμάτων, ὅποια ἢ ὑπάρχουσα μεταξὺ καθαρηνούσης καὶ δημόδους, δηλοῦται ἐν τῇ ἐλληνικῇ γλώσσῃ ἀνεκαθεν διὰ τῆς λέξεως διάλεκτος, ἦν μετεχειρίσθην καὶ ἐγώ. Οὕτω λ. χ. Οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλον αἰολικὴν διάλεκτον τὴν γλῶσσαν τῶν ποιημάτων τῆς Σαπφούς, καίτοι ἐκ τῶν 106 λέξεων καὶ τύπων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ γνωστὸν εἰς τὴν Ἀφροδίτην ποίημα αὐτῆς, μόνον 40 εἶνε τελείως ὁμοιαί ὡς ἐν τῇ ἀττικῇ διαλέκτῳ, πάσαι δ' αἱ ἄλλαι παρουσιάζουσι διαφορὰς φθογγολογικὰς τε καὶ τυπικὰς ὅχι ὀλιγώτερον οὐσιώδεις τῶν τῆς ἡμετέρας δημόδους, καὶ μάλιστα 15 ἐξ αὐτῶν ἔχουσι ῥίζαν ὅλων ἀγνωστον ἐν τῇ ὀμιλουμένη ἀττικῇ διαλέκτῳ ἢ μέχρι τοῦ ἀδιαγνώστου ἡλλοιωμένην¹. Ὅπως λοιπὸν ἡ αἰολικὴ ἐλέγετο καὶ λέγεται διάλεκτος, οὕτω δύναται νὰ ὀνομασθῇ καὶ ἡ καθαρηνούσα, ἥτις δὲν παρουσιάζει περισσότερας διαφορὰς πρὸς τὴν δημόδην. Ἀλλ' ἀφοῦ ὁ κ. Ξενοπούλος θέλει νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν λέξιν διάλεκτος ἄλλην νέαν καὶ εἰς ἐμὲ ἀγνωστον σημασίαν, πρέπει τοῦλάχιστον νὰ ἐξηγήσῃ τὴν σημασίαν ταύτην, διότι ἐξ ὧν λέγει δὲν φαίνεται τί ἐννοεῖ.

¹ Ἰσχυριζόμενος δὲ ὅτι καθαρηνούσα οὔτε ἦτο οὔτε εἶνε, οὔτε θὰ γίνῃ ποτὲ διάλεκτος τοῦ

¹ Ἀλλὰ ἀρχαῖοι διάλεκτοι, ὡς ἡ κυριακὴ καὶ ἡ ἀρκαδικὴ, ἔχουσι πολὺ περισσότερας διαφορὰς τῆς αἰολικῆς.

κάπλαις και χήνας, νομίζεις ότι έδω ποτέ δεν έταξείδευσαν πλοία και φορηγίδες. Φαίνεται και αι χήνες δεν είνε τόσοσ πολλοί όσον άλλοτε. Ο Γιάκωβος έκλεισε τους όφθαλμούς και εις την φαντασίαν του έφερόντο τό έμπρός τό άλλο πελώρια σμήνη λευκών χηνών.

Ηπόρει, πώς συνέβη, ώστε κατά τα τελευταία σαράντα ή πενήντα έτη της ζωής του, να μη έλθη ποτέ εις τον ποταμόν, ή και αν ήλθε ποτέ, δεν ειχε δώσει καμμίαν προσοχήν. Ο ποταμός δεν ήτο μικρός, ήξιζε τον κόπον. Είμπορούσε να επιδοθής εις τό ψάρεμα και να πωλή τὰ ψάρια εις τους έμπορους, τους υπάλληλους και εις τον κυλιμάρχην του σταθμού, και έπειτα να τοποθετή τὰ χρήματα εις την Τράπεζαν, είμπορούσε να μεταβαίνη δια της λέμβου του από έπαύσεως εις έπαυλιν και να παίξη βιολί. και όλος ό κόσμος θα του έδιδε χρήματα: είμπορούσε να δοκιμάση και τώρα να γείνη λεμβούχος — αυτό είνε καλύτερον παρά να κατασκευάζη φέρετρα: και τέλος είμπορούσε να τρέφη χήνας, να τας σφάζη και τον χειμώνα να τας στέλλη εις Μόσχαν: από τό πούπουλό των μοναχά είμπορούσε να συνάξη έως δέκα ρούβλια. Αλλά άφησε να του διαφύγουν όλα αυτά και δεν έκαμε τίποτε. Πόσαι ζημίαι! "Αχ, πόσαι ζημίαι! Και αν τα έκαμνε όλα — και να ψαρεύη, και να παίξη βιολί, και βαρκάρης να είνε και χήνας να τρέφη, τί κεφάλαια μπορούσε να αποκτήση! Αλλά τίποτε από αυτά δεν έγειναν ούτε εις τον υννον του, ή ζωή του έπέρασεν χωρίς καμμίαν όφέλειαν, χωρίς ευχαρίστησιν, έχάθη άδικα, δεν ειχε αξίαν ούτε δια μίαν πρέξαν ταμπάκου. Έδω κ' έμπρός δεν έμεινε πλέον τίποτε, και αν γυρίσης να ιδής όπίσω σου — δεν βλέπεις άλλο παρά ζημίας και τέτοιαις μάλιστα ζημίαις που σέ πιάνει δίγος. Και διατί να μην ήμπορής να ζήση χωρίς να ύποστη αυτὰς τας άπωλείας και τας ζημίας; Δεν μου λέτε, παρακαλώ, γιατί να κόψουν τον σημυδώνα και τον πευκώνα; Γιατί μένει άσπαρτο άδικως εκείνο τό χωράφι; Γιατί οι άνθρωποι κάμνουν πάντοτε εκείνο που δεν πρέπει; Γιατί ό Γιάκωβος εις όλην του την ζωήν, ύβριζε, έμουρμούριζε, έφώρμα με τους γρόνθους του, ήδινε την γυναίκα του, και δεν μου λέγετε, παρακαλώ, ποία ή ανάγκη, να κατατρομάξη πρό όλίγου και να προσβάλη τον Έβραϊόν; Διατί εν γένει οι άνθρωποι δεν άφινει ό ένας τον άλλον να ζήση; Πόσαι ζημίαι προέρχονται άπ' αυτά, τί τρομεράι ζημίαι! "Αν δεν ύπήρχε τό μίσος και ή μοχθηρία, τί μεγά-

λην όφέλειαν θα είχαν οι άνθρωποι άναμεταξύ τους!

Τό έσπέρας και την νύκτα όνειρεύετο τό βρέφος, την ίτην, τὰ ψάρια, της σφαγμέναις χήναις και την Μάρθαν, της όποιας, ή κατατομή όμοιάζε με πουλί που έδιψούσε και τό όχρόν και άθλιον πρόσωπον του Ρότσιλδ και μουραϊς ζωών έπρόβαλλον από όλα τα μέρη και του έψιδύριζον περι των ζημιών. Περιεστρέφετο από πλευρόν εις πλευρόν και πεντάκις έσηκώθη από την στρωμνήν δια να παίξη βιολίον.

Τό πρωτό έσηκώθη δια της βίας και μετέβη εις τό νοσοκομείον. Ο ίδιος, ό Μαξιμ Νικολάιτς του διώρισε να βάλη κρούα νερά εις την κεφαλήν. του έδωσε σκονάκια, και κατά την έκφρασιν της μορφής και του ύφους του, ό Γιάκωβος έννόησε, ότι είνε άσχημα τὰ πράγματα και ότι καμμίαν βοήθειαν δεν είμπορούν να κάμουν τὰ σκονάκια. Πηγαίνων εις τό σπίτι του, έσκέφθη, ότι δεν θα τρώγη κανείς, δεν θα πίνη, φόρους δεν θα πληρώνη, δεν θα άδική τους ανθρώπους, και έπειδή ό άνθρωπος μένει εις τον τάφον όχι ένα, αλλά εκατοντάδας χιλιάδων χρόνων, έπειτα ότι, αν ύπολογίση κανείς, προκύπτει τεραστία όφέλεια. Από την ζωήν ό άνθρωπος ζημιούται, από τον θάνατον όφελείται. Η σκέψις αυτη, βέβαια είνε άρθή, εν τούτοις είνε άδικον και σκληρόν διατί να ύπάρχη εις τον κόσμον μία τοιαύτη παράδοχος καταστάσις πραγμάτων, ότι ή ζωή, ή όποια δίδεται εις τον άνθρωπον έφάπαξ, παρέρχεται χωρίς όφελος;

Δεν έλυπειτο ν' αποθάνη, άλλ' όταν εις την οικίαν του ειδη τό βιολίον, συνεκινήθη και έλυπήθη. Τό βιολί δεν ήτο δυνατόν να τό παραλάβη μαζί του εις τον τάφον και τώρα θα μείνη όρφανόν και θα πάθη ό τι έπαθε τό δάσος των σημυρών και ό πευκών! "Όλα εις τον κόσμον τουτον έχάνοντο και μέλλουν να εξαφανισθώσι! Ο Γιάκωβος έξήλθε της καλύβης και εκάθισε παρά τό κατώφλιον σφίγγων επί του στήθους του τό βιολίον Σκεπτόμενος περι της άπωλεσθείσης, της πλήρους ζημιών ζωής, ήρχισε να παίξη, χωρίς και αυτός να γνωρίζη τί, άλλ' έπαιζε θλιβερά και συγκινητικά, και τὰ δάκρυα έβροσχον τας παρειάς του. Και όσον βαθύτερον έσκέπετο, τόσοσ θλιβερωτέρους ήχους ανέδιδε τό βιολίον.

Έκρότησε μίαν δύο φορές ή πετούγια και εις την έξώθυραν ένεφανίσθη ό Ρότσιλδ. Την ήμίσειαν απόστασιν της αύλης την διήνυσεν

ούτος θαρραλέως, αλλά, ιδών τον Γιάκωβον έστη αίφνης, συνεστάλη όλος και, πιθανώς από φόβον, ήρχισε να κάμνη τοιαύτα νεύματα δια των χειρών ως να ήθελε να δείξη με τὰ δάκτυλά του, ποία όρα είνε.

— Έλα κοντά, δεν σε πειράζω! — ειπε θωπευτικώς ό Γιάκωβος, του έννευσε να πλησιάση και έστη μίαν όργυιάν μακράν του.

— Κάμετέ μου τή χάρη να μη με δείρατε! — ειπε καθίζων. — Έμένα μ' έστειλε πάλι ό Μωύσης Ηλίτς. Μη φοβάσαι, λέγει, ξαναήγαινε στο Γιάκωβο και πέ του, λέει, πώς χωρίς εκείνον δε μπορούμε. Την Τετάρτη είνε γάμος... ναί!... Ο κύριος Σαποβάλωφ παντρεύει την κόρη του μ' ένα πολύ καλό γαμπρό... Και θα γείνη γάμος πλούσιος, ού - ού! — προσέδηκεν ό Έβραϊός και έκλεισε τον ένα όφθαλμόν.

— Δε μπορώ... — ειπεν ό Γιάκωβος, βαρέως αναπνέων. — είμαι άρρωστος, άδερφέ...

Και έπαιξε πάλιν και τὰ δάκρυα κατέβροχον τό βιολίον. Ο Ρότσιλδ ήκουε μετά προσοχής, σταθείς με τό πλάγι και σταυρώσας τας χείρας επί του στήθους του. Η περίφοβος, ή πλήρης άμηχανίας έκφρασις του προσώπου του μετεβλήθη βαθμηδόν εις άλγεινήν και μαρτυρικήν, περιέστρεψε τους όφθαλμούς ως να έδοκίμαζεν όδυνηράν έκστασιν και ειπε: «Αχχ!» Και δάκρυα έρρευσαν βραδέως επί των παρειών του και έπεσαν επί του πρασίνου σουρτουκού του.

Και άκολούθως όλην την ήμέραν ό Γιάκω-

βος έμεινε πλαγιασμένος και άνιων. Όταν τό έσπέρας ό Ιερεύς, έξομολογών αυτόν, τον ήρώτησεν αν τον βαρύνη κανέν σοβαρόν άμάρτημα, εκείνος έντεινων την μνήμην του, άνεμνήσθη και πάλιν την δυστυχή μορφήν της Μάρθας και την άπέλιδα κραυγήν του Έβραϊού, τον όποιον έδάγκασε τό σκυλί και ειπε μόλις ακουόμενος:

— Τό βιολί δόσατέ τό του Ρότσιλδ.

— Καλά, — άπεκρίθη ό Ιερεύς.

Και τώρα όλοι εις την πόλιν έρωτούν: που τό ήγρε τό όραιο αυτό βιολί ό Ρότσιλδ; Τό ήγγράσε ή τό έκλειψε ή μήπως του τό άφησε κάποιος ένέχυρον;

Ο Ρότσιλδ πρό πολλού ήδη άφήκε τό φλάουτον και τώρα παίζει μόνον βιολί. Από τό δοξάρι του διαχύνονται τοιαύτοι θλιβεροί ήχοι, όπως άλλοτε και από τό φλάουτον, άλλ' όταν προσπαθή να επαναλάβη ότι έπαιζεν ό Γιάκωβος, καθήμενος εις τό κατώφλιον, τό βιολί άποδίδει κάτι τι τό μελαγχολικόν και θλιβερόν, ώστε οι ακούοντες συγκινούνται μέχρι δακρύων και αυτός δε ό ίδιος εν τέλει αναστρέφει τους όφθαλμούς και λέγει: «Αχχ!» Και τό νέον τουτο άσμα τόσοσ ήρесе εις την πόλιν, ώστε τον Ρότσιλδ τον προσκαλούν άλληλοδιαδόχως και έμποροι και υπάλληλοι και τον αναγκάζουν να τό παίξη δέκα φορές..

Εκ του ρωσσικού.

ΑΓΑΘΟΚΛΗΣ Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Ο ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ*

Κύριε Κ. Μιχαηλίδη,

Ο άρτίως εύρεθείς πολυχρονισμός του Αύτοκράτορος Κωσταντίνου του Παλαιολόγου, εν τινι μουσικῷ χειρογράφῳ, όπερ περιέγραψεν ό κ. Καμπούρογλου, έφορος της Έθνι-

* Ο καθηγητής της έκκλησιαστικής μουσικής κ. Ι. Σακελλαρίδης, τον όποιον παρακαλέσαμεν να μάς δώση πληροφορίας τινάς περι του Ύμνου του Παλαιολόγου, δημοσιευθέντος εις τό τεύχος των «Παναθηναίων» του Ιουνίου, μάς έγγραψε την επιστολήν αυτην συνοδευομένην υπό του Ύμνου, μεταφερθέντος εις τὰ σημερινά φθογγόσημα υπό του κ. Ι. Σακελλαρίδη και έναρμονισθέντος υπό του κ. Θεοφράστου Ι Σακελλαρίδη.

Τους κ. Σακελλαρίδης εύχαριστούμεν θερμώς.

Σ. Τ. Δ.

κής Βιβλιοθήκης, ανάγεται εις την κλίμακα του πλαγίου πρώτου, την του άρχαίου υποδοριού: είνε δε γεγραμμένος τοίς σημείοις τοίς βυζαντινοίς, τὰ όποία φαίνονται άρχαιότατα, και δη πρό Χριστού, όμοιάζοντα πρός τὰ σημεία της προσφθίας, των τόνων δεξιάς βαρείας και περισπωμένης κτλ. άπερ Αριστοφάνης ό Βυζάντιος, διδάσκαλος του Αριστόρχου παρέλαβεν εκ της άρχαίας μουσικής: διότι κατά την μαρτυρίαν του Αρκαδίου «έώρακεν ούτος (Αριστοφάνης) και την μουσικήν τούτοις τοίς σημείοις σημαινομένην τους θυμους και τὰ μέλη». Την ύπαρξιν τοιούτων μουσικών σημείων πρό Χριστού είκάζομεν εκ των υπό του 19ου προβλήματος του Αριστοτέλους διδομένων νύξεων.

Ἐν αὐτῷ ἢ καθ' ἡμᾶς «ὕψηλῃ» καὶ κατὰ Πυθαγόραν «ὄξεια ἢ δι' ὄξειας» ἢ ἀναβαίνουσα πέντε φωνᾶς καλεῖται ὄξεια διότι «ἔοικε τῇ ὄξει γωνίᾳ» ὡς ἢ βαρεία ἢ καθ' ἡμᾶς χαμηλῇ ἔοικε τῇ ἀμβλείᾳ γωνίᾳ καὶ καταβαίνει 5 φωνᾶς Ἰδοὺ τὰ σχήματα

σχῆμα ὄξειας ἀναβαίνουσης πέντε φωνᾶς re-la
σχῆμα βαρείας καταβαίνουσης πέντε φωνᾶς la-re

ὡς καὶ τὸ «ὀλίγον» ἢ ὡς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους φέρεται «κατὰ τὸ ὀλίγον» «διὰ τὸ ὀλίγον ἀέρα κινεῖν» καὶ ὅπερ ἀναβαίνει μίαν μόνον φωνήν ὡς καὶ περὶ τῶν συνδέσμων, καὶ τῆς ἀποστρόφου καὶ τοῦ ἐλαφροῦ.

**

Τὸ «πολλὰ τὰ ἔτη τῶν βασιλέων» τὸ ἀδόμειον ὑπὸ τοῦ ἐντὸς τοῦ βήματος χοροῦ, ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὰ «ἐνηχήματα» ἢτοι τὰ προοίμια τὰ εἰσάγοντα εἰς τὸν ἦχον, καὶ ἔχοντα ἐντεχνόν τινα ἐπιχείρησιν πρὸς τὸ μέλλον περαινέσθαι, κατὰ Πλάτωνα, ὅστις προστίθησι καὶ τάδε. «Καὶ δὴ που καθαρωδικῆς ᾠδῆς, λεγομένων

νόμων, καὶ πάσης Μούσης προοίμια θαυμαστῶς ἐσπουδασμένα πρόκειται. Πλ. Νόμ. βιβλ. Δ 722». Τὸ *Βυζαντινὸν ἐνηχήμα* ἢ ἐμβολή εἰς τὸν ἦχον τοῦ πλ. Α περιλείεται ἐντὸς ἐνὸς πενταχόρδου.

Καταλήγει δ' ὁ πολυχρονισμὸς εἰς τὴν μέσσην τῆς κλίμακος καὶ ἡ τοιαύτη κατάληξις ἐθεωρεῖτο παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐκ τῶν καλῶν μαρτυρεῖ δ' ὁ Ἀριστοτέλης λέγων. «Τὰ γὰρ χρηστά τῶν μελῶν φεῖ τῇ μέσῃ χρῆται» καὶ πάντες οἱ ἀγαθοὶ ποιηταὶ πικρὰ πρὸς τὴν μέσσην ἀπαντῶσι κἂν ἀπέλθωσι ταχὺ ἐπανερχονται προβλ. ΙΘ.

Οὕτω καταλήγει καὶ τὸ «Χριστὸς ἀνέστη» πρὸς ὃ ὁμοιάζει ὁ ὕμνος ἀλλὰ καταπληκτικῶς ὁμοιάζει ὁ ὕμνος πρὸς τι ἀρχαῖον δημῶδες ᾄσμα τοῦ Ὀλύμπου, ὃ ἀκόμη καὶ νῦν ᾄδεται καὶ χορεύεται ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Μ. Μακεδονίας κατὰ τὰς μεγάλας θρησκευτικὰς πανηγύρεις εἰς τὰ εὐρέα καὶ μαγευτικὰ χροστάσια καὶ τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἔχει σύγχρονον τὴν γέννησιν. Σῆς ἀτέλλω τὸ ἐν λόγῳ ᾄσμα, «Τὸ τραγοῦδι τοῦ Ναύτου» μετὰ τῆς μουσικῆς πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὰ ἀγαπητὰ «*Παναθηναῖα*».

ἡμέτερος
Ι. Θ. ΣΑΚΕΦΑΔΑΡΙΔΗΣ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΝΑΥΤΟΥ

Δὲν ἔχει μάννα νὰ τὸν κλαίῃ κύρη νὰ τὸν λυπάται
μόν' ἔκλαιε ὁ ναύκληρος ὁ γεροκαπετάνιος

— «Γιὰ σὴν ἀπάνω, ναύτη μου, καὶ πρῶτε γεμιστῆ μου».

— «Γιὰ πιάστε με νὰ σηκωθῶ καὶ βάλτε με νὰ κάτσω
καὶ φέρετε με τῇ χάριτα μου, τὸ ἀργυρὸ κουμπάσο
νὰ κουμπασάρω τὸν καιρὸ καὶ μποῦμε σὲ λιμάνι·
βλέπετε κείνο τὸ βοννό; 'πό πίσω ναι λιμάνι·
κεῖ μένα νὰ με θάψετε κάτω στὸν ἅγιο Γιάννη».

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

Eine neue Handschrift des Digenis Akritas von Karl Krumbacher, mit zwei Tafeln. München 1904.

Ὡς γνωστὸν, ἀκριταὶ ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν οἱ φρουροὶ τῶν ἄκρων, τοῦτέστι τῶν ὁρίων τῆς Βυζαντινακῆς Αυτοκρατορίας. Εἰς τὰς ἐσχάτας τῶν συνόρων πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐπιδρομῶν τῶν ἐχθρῶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διακειμένων λαῶν, κατεσκευάζοντο φρούρια καὶ πύργοι ὄχυροί. Πρὸ τῶν Βυζαντινῶν τοιαύτας μονίμους φρουρὰς ἐπὶ τῶν μακρῶν συνόρων εἶχον οἱ Ρωμαῖοι, ἐν δὲ τῶν ὀροφρουρίων εἶνε καὶ τὸ Σαλθοῦργον, περὶ τοῦ ὁποῖου ἐν ἐκτάσει ὠμιλήσαμεν εἰς τὸν Α' τόμον τῶν *Παναθηναίων*, (σελ. 294-302) δημοσιεύσαντες καὶ ὠραίας εἰκόνας τῶν εἰρημίων τοῦ φρουρίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ εὐρεθέντων ἀξίων λόγου εὐρημάτων.

Τύπον ἰδεώδη Ἀκριτοῦ, ἀκατανικήτου τὴν ρώμην καὶ ἡρώϊκον τὴν ψυχὴν, ἐπλασεν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἤδη πρὸ τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος, τὸν Βασίλειον Διγενῆ. Ὁ θαυμαστὸς θρύλος διητηρήθη πανταχοῦ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν συνυφασμένος μετὰ παραδόσεων τοπικῶν, δημοτικῶν ᾄσμάτων, μύθων. Ἀπειρα εἶνε ἰδίως τὰ περὶ Διγενῆ δημοτικὰ ᾄσματα ἀποτελοῦντα τὸν λεγόμενον *Ακριτικὸν κύκλον*.

Ἄλλὰ πλὴν τῶν ᾄσμάτων τούτων καὶ ἰδίου ἔπος «Διγενῆς Ἀκριτας» ἐξυμνεῖ τοὺς ἄθλους τοῦ πανελληνίου ἥρωος. Μέγα ἐνδιαφέρον ἐξήγειρε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1870 ἡ ἀνεύρεσις ἐν τῇ μονῇ Σουμελάς τῆς Τραπεζοῦτος τῆς πρώτης διασκευῆς τοῦ ἐθνικοῦ βυζαντινοῦ ἔπους, σπουδαιοτάτου μνημείου τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, τὸ ὁποῖον ἐξέδωκαν ἐν Παρισίῳ ὁ Σάββας καὶ ὁ Λεγγραὺ τῷ 1875, ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ τῷ 1877 αὐτὸς ὁ ἀνευρὼν αὐτὸ Σάββας Ἰωαννίδης.

Μετ' ὀλίγον ἄλλο χειρόγραφον περιέχον τὴν παλαιωτάτην ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε διασκευῶν ἀνευρέθη ὑπὸ τοῦ ἐν Τουρίνῳ καθηγητοῦ Ἰωσήφ Μύλλερ ἐν τῇ παρὰ τὴν Ρώμην μονῇ τῆς Κρυπτοφέρρης. Τὴν διασκευὴν ταύτην ἐδημοσίευσεν τῷ 1892 ἐν Παρισίῳ ὁ Λεγγραὺ. Τὸ τρίτον χειρόγραφον ἀνευρέθη ὑπὸ τοῦ Σπυρίδω-

νος Λάμπρου ἐν Ὁξφόρδῃ, ἐδημοσιεύθη δὲ ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1880 ἐν Παρισίῳ ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν *Romans grecs* εἶνε δὲ ἡ διασκευὴ αὕτη εἰς στίχους ὁμοιοκαταλήκτους. Ταυτοχρόνως σχεδὸν ὁ κ. Ἀντώνιος Μηλιαράκης ἀνεύρε πλῆρες τὸ κείμενον τοῦ ἔπους ἐν Ἄνδρῳ καὶ ἐδημοσίευσεν αὐτὸ τῷ 1881.

Μετὰ τὴν ἀλλεπάλληλον καὶ γοργὴν αὐτὴν συγκομιδὴν ἐπῆλθεν ἡ ἐξάντλησις. Ἐπὶ εἰκοσιν ἔτη οὐδὲν χειρόγραφον ἀνευρέθη. Μετὰ τῆς μελέτης τοῦ ἔπους τούτου συνδέονται ποικίλα ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ ζητήματα, εὐνόητος λοιπὸν εἶνε ἡ ἀδημονία τῶν βυζαντινολόγων καὶ τῶν μελετητῶν τοῦ νεωτέρου ἑλληνικοῦ βίου, διότι δὲν προσετίθητο καὶ νέον ὕλικόν δυναμένον ἢ ἀγάγη εἰς ἀσφαλῆ συμπεράσματα, νὰ ρίψῃ φῶς εἰς τὴν ομίχλην τῶν ἀμφιβολιῶν. Ἐν τέλει ὅμως πρὸ τινος εὐρέθη καὶ πέμπτον χειρόγραφον ἐν Ἰσπανίᾳ, ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἐσκουριάλ περὶ τοῦ ὁποῖου πραγματεύεται ὁ κ. Κρουμβάχερ εἰς τὸ ἄνω τεῦχος, ὅπερ εἶνε ἀνατύπωσις ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας.

Ὁ κ. Κρουμβάχερ ἀφ' οὗ διηγεῖται λεπτομερῶς τὰ κατὰ τὴν εὑρεσιν καὶ μελέτην τοῦ χειρογράφου, παραθέτει συγκριτικῶς ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ πέμπτου χειρογράφου καὶ ἐκ τῶν προηγουμένων, ὅπως καθορίσῃ τὴν θέσιν καὶ τὴν σημασίαν αὐτοῦ πρὸς τὰ τέως γνωστά, καταλήγει δὲ εἰς τὰ ἐξῆς συμπεράσματα. Ἐκ τοῦ χειρογράφου τοῦ Ἐσκουριάλ λείπει ἡ ἀρχή, (200-300 στίχοι) ἢ διασκευὴ αὕτη ἔχει πολλὰ τὰ κοινὰ πρὸς τὰς προηγουμένας, ἰδίως τῆς Ἄνδρου, περισσότερον δὲ διαφέρει τῆς ὀξωνικῆς πάντως τὸ αὐτὸ ἀρχικὸν κείμενον ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον δι' ἀμφοτέρας, ἀλλὰ μόνη ἡ ἀλληλουχία τῶν νοημάτων διητηρήθη ἢ αὕτη.

Ὅλος νέα στοιχεῖα τοῦ χειρογράφου τοῦ Ἐσκουριάλ, μὴ περιλαμβανόμενα εἰς τὰ ἄλλα χειρόγραφα εἶνε: α) ἡ περιγραφή τοῦ καλλιτεχνικοῦ τάφου τοῦ Διγενῆ· β) ἡ περιγραφή τοῦ θαυμασίου κρεββατίου γ) ὁ λόγος τοῦ Διγενῆ πρὸς τὰ τριακόσια καλλιγράφα του· δ) ἡ ἐμφάνισις τοῦ Χάρου. Τὰ προσόντα ταῦτα προσδίδουσι μεγάλην ἀξίαν εἰς τὸ νέον χειρόγρα-

Ο ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ*

Μεγαλοκρηπώς (κλίμαξ υποδαριστή).

Πολ- λά τῶν βα

σι-λέαν.

*Επαναλαμβάνεται τρίς ὑπὸ τοῦ χοροῦ τοῦ βήματος.

Εἶτα οἱ ἐπιτὸς τοῦ βήματος χοροὶ ψάλλουσι τὸν ἐπόμενον Πολυχρονισμὸν τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου.

Ρυθμὸς δ' ἀνωτέρας.

Κων-σταν-τί-νου τοῦ εὐ-σε-βε-

ορεθ.

στά-του βα-σι-λέ-ως και-αὐ-τοκρά-τος Ρω-μαί-ων τοῦ Πα-λαι-ο-

λό-γου πολ-λά τὰ εἶ-

* Μετενέχθη ἐκ τῆς ἀρχαίας βυζαντινῆς παρασημαντικῆς εἰς τὴν νεωτέραν εὐρωπαϊκὴν ὑπὸ Ἰωάννου Θ. Σακελλαρίδη (πατρὸς).
Ἐνηρμονίσθη δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Θεοφράτου Σακελλαρίδη (υἱοῦ).

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΝΑΥΤΟΥ

ΧΟΡΕΥΤΙΚΟΝ ΑΣΜΑ ΤΟΥ ΛΗΤΟΧΩΡΟΥ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Ἐναρμόνιστος Θεοφρ. Ι. Σακελλαρίδου.

Sostenuto

Κοι-μα-στό-ν τὸ π' ἄρ-ρώ-στη

σε-στόν κα-τα-βί-ου τὴν πλώ-

ση I ση II ἄρ-δέν κ-δέν

ε-χαι-μά-ρ-δέν ε-ἀντί-να

τά-τὸν κλαί-ν.

Ο ρώσος στρατηγός Κουρόπατιν.

Οι εν Αθήναις ὀθωνισταὶ ἔσπευσαν ν' ἀναγγεῖλον τὸ πρῶτον εἰς τοὺς ἐν Βαμβέργῃ ἐξορίστους. Καὶ ἡ Ἀμαλία λέγεται ὅτι στραφείσα δακρυσμένη πρὸς τὸν Ὀθωνα τοῦ εἶπεν ἴσως διὰ μνηροστέην φορὰν:

— Πόσους ἀληθινούς μας φίλους παρεγνωρίσαμεν ἐκεῖ κάτω!

Καὶ μὲ δάκρυα καὶ μὲ ἀπορίας ἀναφελεῖς ἐπιηρόνοντο τὰ σφάλματα τὰ ἀνεπανόρθωτα καὶ τὰ παιδαριώδη πειράματα καὶ αἱ προκαταλήψεις τοῦ παρελθόντος.

Καὶ ἐπειδὴ εὐρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτό, εἶνε ἀνάγκη ν' ἀναφέρωμεν ἀκόμη ἐν ἐπιπέδῳ ἑλλήνων καὶ ἀθηναίων, αἵτινες ἐλήφθησαν μίαν ἡμέραν εἰς τὴν Βαμβέργην, ἀνέφερον, ὅτι εἰς ἐν δάσος τῆς Εὐδρυτανίας ἐξεργάγη πυρκαϊὰ καὶ ἐξ ἀμελείας τῶν ἀρχόντων τὸ ἀπετέφρασαν.

Ἡ Ἀμαλία κατελήφθη ἀπὸ τὴν παραφορὰν, ἡ ὁποία δὲν τὴν ἀφήκε μέχρι τοῦ θανάτου τῆς καὶ κτυπήσασα κίτω τὸν κόδα τῆς ἐφώναξε:

— Νὰ παύσωμεν αὐτοστυγμί τὸν ἔπαρχον!

Ταχῶς ὁμως ἐνεθυμήθη ὅτι δὲν ἦτο πλέον εἰς θέαν νὰ παύη ἐφόρους καὶ κατελήφθη ἀπὸ λογμούς, ἐνῶ ὁ Ὀθων ἐφιθύρριζε:

— Καὶ νὰ ἐνθυμούμεθα εἶνε φλιβερόν καὶ ἀκόμη φλιβερώτερον εἶνε νὰ ἠσπονοῦμεθα!

Ἡ «**Ἀκρόπολις**» ἀνακινούσα τὸ ζήτημα τῆς ἐγκληματικότητος καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πρέπει νὰ οὐστηθῇ ἀντιεγκληματικὸς σύλλογος πρὸς περιορισμὸν τῶν κακούργημάτων. Εἰς τὸ ἐν λόγω ἄρθρον τῆς δημοσιεύει καὶ τὸ ἐπόμενον ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ Λομαρδόζ πρὸς τὴν «**Ἀκρόπολιν**» ἐν ὁμοίᾳ μετὰ τὸ ἀπασχολοῦν αὐτὴν ζήτημα: «**Ἐπειδὴ ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν διαπραττομένων ἀπρομελετητῶς κατὰ τῆς ζωῆς ἐγκλημάτων, συμβαίνει συνεπείᾳ ῥῆξεων ἐν κατηλείοις καὶ κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀργίας τῶν θρησκευτικῶν ἐορτῶν καὶ πανηγύρεων, νὰ μειωθῇ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον διὰ βαρυντάτης φορολογίας ὁ ἀριθμὸς τῶν κατηλείων καὶ ἰδίως τῶν κατὰ**

τὰς πανηγύρεις σθηνομένων προχείρως τοιοῦτον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ νόμοι οἱ ἀπαγορευόντες παλαιὰς λαϊκὰς συνηθείας δὲν γίνονται ἐπιλόως ἀποδεκτοί, οὔτε ὑπακούει εἰς αὐτοὺς ὁ λαὸς, ἂν δὲν δοθῇ ὡς ἀντάλλαγμα ἄλλο τι, εἶνε ἀνάγκη ἢ μείωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰνοπυλίων ἢ ἀντικαταστάθῃ δι' αἰθουσῶν, ὅπου θὰ δίδονται λαϊκὰ θεάματα καὶ ἄλλαι διασκεδάσεις, ὡς μόναι δὲ ποτὰ καφεὲς ἢ τέλιον καὶ πάντα ταῦτα εἰς τιμὰς προσιτὰς καὶ εἰς τὰ πτωχότερα βελάντια. Ἰδίως ὁμως διὰ γυμνασμάτων, σφαιροβολίας καὶ πρὸ παντὸς γυμναστικῆς ἀκόμη δὲ καὶ δι' εὐχάριστων διαλέξεων μετὰ φαινεῖς προβολίας, μεγάλως πάντων τούτων συντελούντων εἰς τὴν ἐν γένει μόρφωσιν καὶ διαπαιδαγώγησιν τοῦ λαοῦ».

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ὁ δήμαρχος Σπετσῶν κ. Λεωνίδας ἀνέλαβε τὴν ἀνάγκην τῶν παρὰ τὰ Ἀντικείμενα ἀρχαιοτήτων. Διὰ μηχανήματος τὸ ὅποιον θὰ φέρῃ ὁ κ. Λεωνίδας, θ' ἀνασκαφῇ ὁ βυθὸς τῆς θαλάσσης ὃ δὲ δύτης θὰ δύναται νὰ παραμῆνῃ εἰς βάθος 100 μέτρων ἐργαζόμενος ἐπὶ δύο ὁλοκλήρους ὥρας. Μετὰ τὴν ψήφισιν τῆς συμβάσεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς θ' ἀρχίσουν αἱ ἐργασίαι.

Ὁ κ. Φόλγκραφ περατώσας τὰς παρὰ τὸ Ἄργος ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς, μεταβαίνει εἰς Ἰθάκην ἐλπίζων νὰ δυνηθῇ νὰ διαφωτισθῇ δι' ἀνασκαφῶν τὸ ζήτημα τῆς Ἰθάκης ἢ Λευκάδος. Χορηγὸς τῶν ἐργασιῶν εἶνε ὁ Ολλανδὸς κ. Γκέκοπ.

Κατὰ τοὺς ἀθλητικὸς ἀγῶνας τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου τῆς Ἀμερικῆς, νικητὴς εἰς τὴν ἄρσιν βαρῶν ἀνεκέρυχθῃ ὁ ἑλληὴν ἀθλητὴς Κακούσης τοῦ Πανελληνίου Συλλόγου.

Καθ' ἐκάστην νέα εἰσφορὰ ἀγγέλλονται ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ στόλου. Ἰδιῶται καὶ σωματεῖα προθυμοποιούνται εἰς τὸ πατριωτικὸν ἔργον.

Ἀπὸ τῆς 15 Αὐγούστου ἤρχισε ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ ἐκδόσις τῆς «**Προόδου**», τὴν ὁποίαν πρὸ καιροῦ εἶχαμεν ἀναγγεῖλαι. Ἡ «**Προόδος**» τοῦ φίλου διευθυντοῦ κ. Σπανοῦδου, ἐκτὸς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει θὰ περιέχῃ συχνότατα ἄρθρα τῶν ἀθηναίων λογίων.

Διαγνώστῃ διευθυντῆς τῆς Βιβλιοθήκης-Μαργαλῆ ὃ ἐν Ὀδησσῷ φίλος καὶ ἀνταποκριτὴς μας καθηγητῆς κ. Ἀναστάσιος Μάλτος.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ, ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ
21ον τεῦχος, περιέχον διπλοῦν πίνακα τῶν Ἰωνανίων, καὶ ἄρθρα ἀπὸ τοῦ Μοστενίτσα, μέχρι τοῦ Νεουχωριου. Ἐξ ἂν ἀναφέρωμεν ὡς ἐκτενέστερα τὰ ἑξῆς: Μοσχάκης, Μοντανία, Μπαλάνος, Μουσοῦρος Πασῶς, Μυξοῖδημα, Μύρα, Μύρλεια, Μύρον, Νάτριον, Νεάπολις, Νέγρης Νέκρωσις, Νεόφυτος. Ἐπὶ στον τεῦχος τιμᾶται ἐν Αθήναις λεπτὰ 80, εἰς τὰς ἐπαρχίας λ. 90, εἰς τὸ ἔξωτερον δρ. 1. Ἐκδόται Μπέκ καὶ Μπάρετ Ἀθῆναι.

ΤΟ ΕΚΘΕΤΟ ὑπὸ Ζ. Φυτῆλ δρῆμα. Ἀθῆναι 1904 σχ. 16ον σελ. 135 φρ. 2.

Διόρθωσις:

Εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος σελίς 234, στίχος 46 ἀντὶ κόκκινων σταυρῶν γράφει λευκὸν σταυρῶν. — Παρελήφθη δὲ καὶ ἡ περιγραφὴ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7 σήματος. Ἴδου αὐτῆ: χρῶμα κίανου, εἰς δὲ τὸ παρὰ τὸν κοντὸν ἄκρον σταυρὸς ἐρυθρὸς ἐπάνω εἰς βάθος κίτρινον.

Ὅλοι οἱ ἐγγραφόμενοι συνδρομηταὶ τῶν «**Παναθηναίων**» λαμβάνουν δωρὸν τὰ «**Μυθιστορήματα καὶ Διηγήματα**» — ἐκδόσις «**Παναθηναίων**» — τόμον περιέχοντα τὴν «**Βάρεγκαν Ὀλέσσοβα**» μυθιστόρημα Μαξιμ Γόρκυ μετάφρ. Γρ. Ξενοπούλου καὶ 10-15 ξένα διηγήματα, κατὰ μετάφρασιν διαφόρων συνεργατῶν μας.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Κεφάλαιον εταιρικόν 10.000.000. — Ἀποθεματικόν 4.700.000.

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ἐν Πειραιεῖ, Πάτραις, Βόλοι, Σόρω, Καλάμαις, Ἀλεξανδρεῖα Χαντίοις καὶ Ἡρακλείῳ Κρήτης.

Προεξοφλήσεις, εἰσπραξεῖς γραμματίων, προκαταβολαὶ ἐπὶ χρεωγράφων καὶ ἐμπορευμάτων Τρεχνοὶ λ/μοὶ ἠγγυημένοι, Φύλαξις χρεωγράφων, Ἐνοικίσις χρηματοκιβωτίων εἰς ἰδιώτας.
ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ εἰς χρονοὺν ἢ τραπεζογραμματίαι:
3⁰/₁₀₀ εἰς πρώτην ζήτησιν. — 3¹/₂ ⁰/₁₀₀ ἀπόδοσις μετὰ 6 μῆνας. — 4⁰/₁₀₀ μετὰ 9 ἔτος. — 5⁰/₁₀₀ μετὰ δύο ἔτη καὶ ἐπέκεινα.
ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ λειτουργοῦν καθ' ἐκάστην, πρὸς 4⁰/₁₀₀.

N. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ N. CONSTANTINIDES

ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΠΤΗΣ

MARCHAND-TAILLEUR

30 — Ὁδὸς Σταδίου — 30

30 — Rue de Stade — 30

ΑΓΓΛΙΚΑ ΥΦΑΣΜΑΤΑ A. GAGNIER & S^{AS}

ETOFFES ANGLAISES A. GAGNIERE & Co

Εἰδικὸς κόπτης δι' ἐνδυμασίας Κυριῶν.

Costumes-tailleur pour Dames.

THE GRESHAM LIFE
SSURANCE SOCIETY LIMITED

ESTD. 1848.

ΑΓΓΛΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΖΩΗΣ ΓΚΡΕΣΑΜ

ΕΔΡΑ: ST MILDRED'S HOUSE POULTRY, LONDON

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝῳ Τῷ 1848

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΔΙΑ Β. ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ἐνεργητικὸν
Ἐπίσειον εἰσὸδήμα
Πληρωθέντα ποσά

Διφ. Ἀγγλ.	8,688,242.14	Δραχ.	847,529,683
»	1,332,130.05	»	53,285,201
»	19,549,056.00	»	781,962,240

ΣΥΝΑΨΙΣ ΑΣΦΑΛΕΙΩΝ ΕΙΣ ΔΡΑΧΜΑΣ
ΤΑ ΑΣΦΑΛΙΣΤΗΡΙΑ ΕΚΔΙΟΝΤΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ

Ὅσοι δ' ἀσφαλιζόμενοι νὰ εἶνε ἐν γνώσει τῶν ὄρων ὑπ' οὗς ἀσφαλίζεται. Συμμετοχὴ τῶν ἀσφαλιζομένων κατὰ 90⁰/₁₀₀ εἰς τὰ κέρδη. Ἀσφάλεια ἰσόβιοι, μικταί, προκοδοτήσις κτλ.

Ἐποκατάστημα διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐν Ἀθήναις ὁδὸς Κοραῆ 5.

Διευθυντῆς **Β. Α. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ** Νομικὸς Σύμβουλος **Δ. ΡΑΛΛΗΣ** βουλευτῆς κλπ.
Τραπεζίτης τῆς Ἐταιρίας ἐν Ἑλλάδι: **Ἡ ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ**

ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΥΡΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Μηνιαίων 'Επιστημονικών περιοδικών

Συντάκτης και Διευθυντής

Σ. Γ. ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ

Νευρολόγος και Ψυχίατρος

Γραφεία: 16 ὁδὸς Ζήνωνος 16 ἐν Ἀθήναις

Συνδρομὴ ἑτησίᾳ δρ. 6: ἑξωτερικοῦ φρ. χρ. 6.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ: Υπνωτισμός, Πνευματισμός, ψυχοπαίδεργασία, Υγιεινὴ τοῦ πνεύματος, Εγκληματολογικὴ ἀνθρωπολογία, Ψυχοθεραπεία, Ηλεκτροθεραπεία, Κοινωνιολογικὴ Φρενολογία, Ἱατροδικαστικὴ Ἱστορία τῆς Ψυχιατρικῆς, Φυσιολογικὴ Ψυχολογία κλπ. κλπ.

Ἡ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γνωστοποιεῖ

ὅτι αὔριον ἡμέραν Σάββατον καὶ ὥραν 9 π. μ. ἐνεργηθήσεται ἐν τῷ Καταστήματι αὐτῆς, καὶ ἐνώπιον τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου, ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει, ἡ 5ῃ πρόσθετος κλήρωσις τοῦ ἐκ φρ. 60,000,000. δανείου αὐτῆς, ἡ ὠρισμένη διὰ τὴν 18 Σεπτεμβρίου /1 8/βρ. 1904.

Κατὰ τὴν κλήρωσιν ταύτην θέλουσιν ἐξαχθῆναι ἐκ τῆς κληρωτίδος 9 (ἐννέα) ἀριθμοὶ δημολογίων μετὰ λαχοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Σεπτεμβρίου 1904.

Ὁ Διοικητὴς

Σ. Στρέϊτ

“ΑΤΛΑΣ,, ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΣ

Ἐφημερίς περιοδικῶν βιβλίων

Διευθυντὴς καὶ ἰδιοκτῆτης **ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΩΤΗΣ**

ἈΘΗΝΑΙ — 139 ΟΔΟΥ ΑΙΟΛΟΥ 139

Ὅπου καὶ τὰ Γραφεῖα τοῦ «Χρόνου»

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

Ἀθῆνας καὶ Πειραιᾶ ἑτησίαι Δρ. 5.— ἑξάμηνοι Δρ. 2.50

Ἐπαρχίας μόνον ἑτησίαι 1.—

Ἐξωτερικῶν φρ. χρ. 8.—

Αἱ διαφημίσεις ὑπάγονται εἰς ἰδιαιτέρας συμφωνίας. Ἐξ ὅλων τῶν περιοδικῶν δὲ «ΑΤΛΑΣ» ἐγκαινιάζει ἰδιαιτέρον καὶ ὅπως πρωτότυπον σύστημα διαφημίσεων ἐκανοποιοῦν ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις.